

ปรัชญาเซน : การเข้าถึงโมกษะ
Philosophy of Jainism : Access to Moksha

พระมหาประภาส ปรีชาโน (แก้วเกตุงษ์)¹
Phramaha Prapas Parichano (Kaewketpong)¹
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus
E-mail : purepas@hotmail.com

บทคัดย่อ

ศาสนาเซนมีจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต อันเป็นความสุขที่แท้จริงและนิรันดร คือ นิรวารณ หรือ โมกษะ (ความหลุดพ้น) ผู้หลุดพ้นจากเครื่องผูกคือกรรมได้ ชื่อว่า สิทธะ หรือ ผู้สำเร็จ เป็นผู้ไม่มีชั้นวรรณะ ไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อกลิ่น ปราศจากความรู้สึกเรื่องรส ไม่มีความรู้สึกที่เรียกว่า เวทนา ไม่มีความหิว ความเจ็บปวด ความเสียใจ ความดีใจ ไม่เกิด แก่ ตาย ไม่มีรูป ไม่มีร่างกาย ไม่มีกรรม เสวยความสงบอันหาที่สุดมิได้ วิธีที่จะบรรลุจุดหมายปลายทางนั้น จะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดตามข้อปฏิบัติพื้นฐานที่เรียกว่า อนุพรต 5 จนถึงอย่างสูงที่เป็นข้อปฏิบัติอันยิ่งใหญ่และสำคัญ คือ มหาพรต คำว่าการหลุดพ้นหรือความเป็นอิสระของวิญญาณ หรือการถึงโมกษะ หมายถึง การให้วิญญาณหลุดพ้นจากอัตตาและจากความไม่บริสุทธิ์ทั้งปวงไม่กลับคืนมาเกิดใหม่อีก

คำสำคัญ : ปรัชญา; เซน; โมกษะ

Abstract

Jainism is the ultimate destination of life. The true and eternal happiness is Nirvana or Moksha (liberation), who is free of bind, ie, karma is called Siddha or unsuccessful. No sense of smell, no sense of taste. There is no feeling of compassion, no hunger, no pain, no regrets, no joy, no death, no form, no body, no food, no peace. How to achieve that destination. It must be strictly observed in accordance with the basic doctrines known as the Subparagraphs 5 to the Great, which are the great and essential precepts, namely, the Great Prophet, the liberation or the liberation of the soul. Or the mirth refers to the spirit of freedom from ego and of all impurity is not restored.

Keywords : Philosophy; Jainism; Liberation

บทนำ

ศาสนาเซน เป็นศาสนาที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูปศาสนาพราหมณ์ในด้านคำสอน ความเชื่อถือและศาสนพิธี ตลอดทั้งปฏิเสธเรื่องพระเจ้า เป็นศาสนาที่ก่อเทวนิยม ที่เรียกว่า กิงก็เพราะยังเชื่อว่ามีชีวะหรือวิญญาณหรืออัตตา โดยถือว่าทุกสิ่งมีชีวิตมีวิญญาณ ศาสนาเซน สอนเน้นหนักในการบำเพ็ญทุกกิริยาหรือการทรมานตนเพื่อให้หลุดพ้น

ศาสนาเซนเป็นศาสนาที่เก่าแก่ของโลกและในอินเดีย เกิดก่อนพระพุทธศาสนา ศาสนิกชนเซนเชื่อว่าโลกนี้มีมานานแล้วและจะดำรงอยู่เช่นนี้ตลอดไป โดยแบ่งเป็นยุคในแต่ละยุคจะมี 2 รอบคือ รอบแห่งความเจริญและรอบแห่งความเสื่อม รอบแห่งความเจริญ เรียกว่า อุตสรปิณี หมายความว่าทุกอย่างเริ่มจากความไม่ดีแล้วพัฒนาไปสู่ความเจริญ เช่น อายุของคนและสัตว์จะเพิ่มขึ้น ร่างกายสูงใหญ่ขึ้น รวมถึงคุณธรรมความดีจะปรากฏเด่น ส่วนรอบแห่งความเสื่อมเรียกว่า อวสรปิณี หมายความว่าทุกอย่างจะเริ่มจากความเจริญ แล้วไปสู่ความเสื่อม เช่น อายุของคนและสัตว์จะลดลง ร่างกายจะเล็กลง รวมถึงคุณธรรมก็จะลดลง สำหรับโลกที่เรากำลังอยู่ในปัจจุบันเป็นรอบแห่งความเสื่อม และในแต่ละรอบจะมีศาสดาของศาสนาเซนอุบัติขึ้นมาในโลก 24 พระองค์ (สุนทร ฌ รังษี, 2537 : 134)

ศาสนาเซนมีพระศาสดาด้วยกัน 24 พระองค์ นับตั้งแต่ศาสดามหาวิระ แต่สำหรับศาสนิกชนเซนเรียกพระศาสดาของตนเองว่า “พระตริถังกร” แปลว่า ผู้กระทำซึ่งทำ (น้ำ) เพื่อพาคนข้ามฟากจากมนุษย์ภูมิไปสู่นิรวาณ (ภาษาปรากฏุต) หรือนิพพานในศาสนาพุทธ

ความหมายของโมกษะ

เซน ได้ให้ความหมายของโมกษะ คือการบรรลุไควล์ด้วยการ “นิรชระ” หรือการทำลายกรรม เพราะการกระทำซึ่งเป็นเหตุให้เกิด “พันธะ” การถูกผูกมัด (เปรียบได้กับอุปาทาน การยึดมั่นถือมั่นของศาสนาพุทธ) เป็นการกระทำเพ็ญตนให้หลุดพ้นจากกิเลส หลุดพ้นจากสังสาระ (saṃsāra) การเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งอาจเปรียบได้กับโมกษะของศาสนาพราหมณ์หรือนิพพานของศาสนาพุทธ ในศาสนาพราหมณ์ เมื่อวิญญาณหลุดพ้นแล้วจะไปรวมอยู่กับพรหม ส่วนศาสนาเซน เมื่อวิญญาณหลุดพ้นแล้ว ก็จะไปอยู่ในส่วนหนึ่งของเอกภาพที่เรียกว่า “ลิตทศิลา” ซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสุขนิรันดร ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก

มูลเหตุให้เกิดโมกษะ

ศาสนาเซน มีความเชื่อในการเวียนว่ายตายเกิด มนุษย์จะต้องพบกับความเจริญและความเสื่อมสลับเปลี่ยนไปตามยุคต่างๆ แต่ปรากฏการณ์ของโลกและความเป็นไปของ

มนุษย์ ศาสนาเซนเชื่อว่าไม่มีใครสร้าง ศาสนาเซนพยายามสอนให้มนุษย์ ดึงตัวเองออกจากการเวียนว่ายตายเกิดให้ได้ เพราะ ถือว่าการที่มนุษย์ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดนั้นเป็นความทุกข์อย่างหนึ่งเป็นความเชื่อของศาสนาเซน จึงเป็นมูลเหตุให้มีการปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากสิ่งเหล่านี้

ศาสนาเซนเป็นศาสนาประเภทนอกรีตเหมือนเดียวกับพระพุทธศาสนา คือ ปฏิเสธในคัมภีร์พระเวทที่มีพระเจ้า โดยได้แสดงให้เห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโลกล้วนมีเหตุปัจจัยอาศัยซึ่งกันและกันสิ่งที่เกิดขึ้นต้องมีสาเหตุ และสาเหตุล้วนมาจากผลแห่งการกระทำ (กรรม) ด้วยเหตุนี้ ธรรมชาติของมนุษย์จึงอยู่ที่การกระทำของมนุษย์เอง ไม่มีบุคคลใดหยิบบ่อนการกระทำทั้งดีและชั่วให้แก่อุบัติ พระศาสดาแต่ละพระองค์ล้วนเป็นตัวอย่างของการประพฤติในกรรมดีโดยได้ แสดงแนวทางและวิธีการประพฤติปฏิบัติให้ศาสนิกชนดำเนินตาม (สุวรรณา เพชรนิล, 2529 : 145)

ความเชื่อเรื่องโมกษะในปรัชญาเซน

ศาสนาเซนมองว่า “ความเชื่อของบุคคลย่อมแตกต่างกันไป แต่ก็มีจุดหมายเดียวกัน คือ ความถูกต้อง แต่เมื่อได้บรรลุสัมยัคธรรมณะแล้ว ย่อมต้องมีคุณสมบัติทางศีลธรรมเหมือนกัน เช่น ความไม่กลัว การไม่ติดของ ความมั่นคง ความปราศจาก ความสงสัย ความระมัดระวัง ความไม่เห็นแก่ตัว มีจุดหมายอย่างแท้จริง มีความรักคืออย่างแน่วแน่ และต้องการเผยแพร่วิถีความจริง ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าความเห็นชอบเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญและยิ่งใหญ่ในการที่จะก้าวไปสู่จุดสูงสุดในชีวิต อันได้แก่ การพัฒนาจิตให้เข้าถึงการบรรลุโมกษะ” (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2514 : 79)

คำว่าหลุดพ้นหรือความเป็นอิสระของวิญญาน หรือการถึงโมกษะ หมายถึง การทำให้วิญญานหลุดพ้นจากอตตา และจากความไม่บริสุทธิ์ทั้งปวง ไม่กลับคืนมาเกิดใหม่อีก ในศาสนาพราหมณ์การหลุดพ้นของชีวาตมันจะกลับคืนไปรวมอยู่กับพรหมในศาสนาเซน เมื่อวิญญานหลุดพ้นจากอตตาแล้ว วิญญานจะไปอยู่ในส่วนหนึ่งของเอกภพที่เรียกว่า “ลิตธิศิวา” ซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสุขนิรันดร์ ไม่ต้องกลับมาเกิดให้มีทุกข์อีก แนวความคิดเช่นนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นว่า เป็นแนวความคิดที่สืบเนื่องต่อจากแนวความคิดของพราหมณ์แล้ว ยังแสดงให้เห็นว่า เป็นแนวความคิดที่มองเห็นวิญญานและอตตา เป็นคนละส่วนกัน ดังนั้น ความพยายามทำให้วิญญานแยกออกไปจากอตตาจึงมีวิธีการต่างๆ เช่น ทำให้วิญญานมีความบริสุทธิ์โดยการบำเพ็ญทุกรกิริยา โดยการปฏิบัติ นิชรา และโยคะ เป็นต้น

ในแนวความคิดของศาสนาเซน การที่จะบรรลุถึง “ความหลุดพ้น” จากกรรม (กรรม) หรือถึงโมกษะจะต้องปฏิบัติ 4 ขั้นตอน และต้องมีความรู้ 5 ประเภทด้วย กล่าวคือ

การกำหนดและความตั้งใจ นำไปสู่ความรู้เชิงจิตวิสัย (มตญาณ) ซึ่งเป็นความรู้ขั้นแรกของความรู้ (ญาณ) ทั้ง 5 ประเภท ความรู้ชนิดที่สอง ได้แก่ สุตรญาณ เป็นความรู้ได้จากคัมภีร์ และความรู้ทั่วไป ความรู้สองประเภทแรกทั้งมตญาณและสุตรญาณ เป็นความรู้ระดับกลางๆ (ไปโรกาสสะญาณ) เป็นความรู้จากภายนอก ความรู้จากระดับกลางที่สูงขึ้นไปมี 3 ชนิด ได้แก่ อวาทิ (เป็นความรู้ที่ได้จากความรู้ลึกชั้นสูง) มานะปารายายะ (ความรู้ได้จากการอ่าน) เกลาละ (ความรู้สูงสุดรู้ถึงอดีตปัจจุบันและอนาคต) ขั้นตอนของความรู้ทั้งหมดเป็นอิสระจากการถูกขัดขวางจากกรรม ทำให้วิญญานมีความบริสุทธิ์พ้นจากมลทิน

หลักการหนึ่งในศาสนาเซนเชื่อว่า ความรู้ได้มาจากวิญญาน เพราะคุณสมบัติของวิญญาน คือ มีเจตนา (ความรู้ลึก) ซึ่งประกอบด้วยความรู้ (ญาณ) และสัญชาติญาณ (ทัศนะ) แต่วิญญานทางโลกถูกปิดบังเพราะอำนาจทำลายของกรรม (กรรม) จึงเป็นวิญญานที่ไม่มีความรู้ อำนาจ และความร่ำรวยโดยสมบูรณ์ (พื้น ดอกบัว, 2539 : 124)

องค์ประกอบของโมกษะ

ศาสนาเซนเชื่อว่า ผู้ที่จะบรรลุสัมยัคธรรมคนนั้น มีหลักที่จะบรรลุแตกต่างกันไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล บางคนบรรลุสัมยัคธรรมคนโดยผ่าน นิสระคะ บางคนบรรลุโดยผ่านการศึกษาคัมภีร์ หลักที่จะนำมาใช้เพื่อบรรลุสัมยัคธรรมคนนั้นแบ่งออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่

1. นิสระคะ ผู้ที่มีนิสัยน้อมไปหาความถูกต้อง
2. อุปเทศะ ผู้ที่เรียนรู้ ความจริงจากผู้อื่น โดยการสอนและการแนะนำ
3. อาชญา ผู้ที่เป็นอิสระจากความรัก และความเกลียด
4. สุตระ ผู้ที่ได้ รับความรู้ ที่ถูกต้องจากการเรียนพระสูตร
5. พีชะ ผู้ที่เข้าใจความจริงโดยการแนะนำ
6. อภิคมะ ผู้ที่เข้าใจความจริงโดยการศึกษาอังคะทั้งปริกฤษณะและทฤษฏีวาทะ
7. วิสตาระ ผู้ที่เข้าใจความจริงโดยได้ รับการศึกษาเต็มหลักสูตร
8. กริยา ผู้ที่เชื่อในการกระทำที่เป็นหน้าที่ๆ ถูกกำหนดโดยคัมภีร์
9. สัมกษะปะ ผู้ ที่เข้าใจความจริงโดยการอธิบายเพียงย่อ ๆ
10. ธรรม ผู้ที่เชื่อในวินัย และคำสอนของเซน

ความสำคัญของโมกษะ

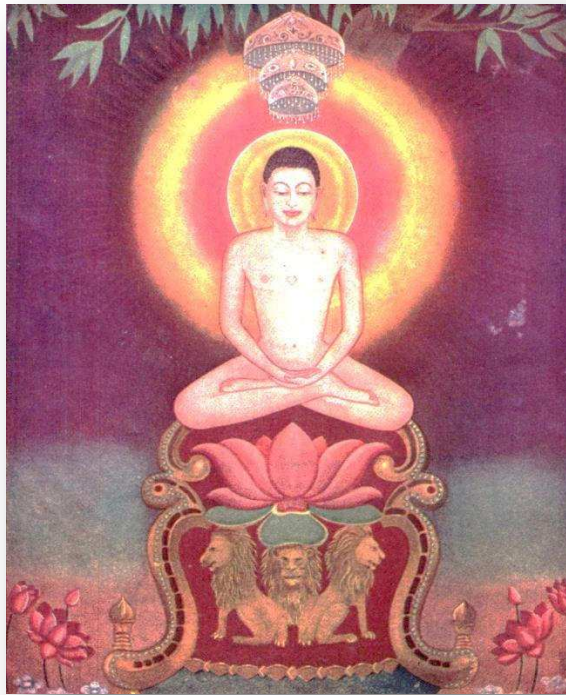
ความเชื่อในเรื่องการสละ การละวาง หรือการไม่ยึดติดนั้น เป็นอุดมคติของวัฒนธรรมชาวอินเดียนอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันชาวอินเดียนยังมีความเชื่ออีกด้วยว่า หาก

จะวัดความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ผู้หนึ่งนั้น มิได้วัดด้วยสิ่งที่เขาได้มาหรือหามาได้ หากแต่วัดจากสิ่งที่เขาได้สละหรือละทิ้งไป

ความเชื่อดังกล่าว ได้รับการยืนยันด้วยเหตุผลมานานนับศตวรรษว่า ความปรารถนานั้นนำไปสู่ความสับสนวุ่นวาย ดังนั้น นักปรัชญาชาวอินเดียส่วนใหญ่จึงค้นหาหนทางในการขจัดความปรารถนาด้วยการยกระดับความไม่ยึดติดในสิ่งใดๆ ด้วยเหตุตั้งนั้น ในหลักปรัชญาธรรมและหลักศาสนาของชาวอินเดีย เราจึงได้พบคำดังเช่น การเสียสละ การอุทิศตน การทำบุญทำทาน การบำเพ็ญตบะ และการละวางอยู่เสมอๆ (สุนทร ฌ รัชชี, 2537 : 69)

ความหลุดพ้นหรือโมกษะนั้น เป็นสิ่งสำคัญของภavnนำทางของชาวอินเดีย ดังที่นักปรัชญาชาวอินเดียได้ยืนยันอยู่เสมอว่า จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ก็คือการหลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการทางโลก มนุษย์ทุกคนต่างต้องเผชิญหน้าหรือถูกทำลายจากความสัมพันธ์ของเขากับวัตถุสิ่งของต่างๆ อันเป็นที่รัก หรือกับบุคคลอื่นซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนม ทุกครั้งที่มนุษย์เรารู้สึกถึงความทำลายเหล่านี้ เรากำลังถูกบังคับให้จัดการกับความไร้ความสามารถในการจัดการต่อสถานการณ์ต่างๆ ของเราเสียใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาให้กับตัวเรา หากพิจารณาด้วยทัศนะของนักปรัชญาชาวอินเดียแล้ว การไร้ความสามารถนี้เอง เป็นสิ่งซึ่งสะท้อนกลับจากพันธะหรือเครื่องผูกมัดต่างๆ (ห่วง/บ่วง) ของเรา

ปรัชญาเซนมีคำสอนที่ให้ปฏิบัติไปในทางที่ทรมาณตนเองอย่างยิ่งยวดสุดโต่ง หรือเรียกว่า อัตตกลิมถานุโยค เพื่อให้การปฏิบัตินี้้นำตนไปสู่การบรรลุมอกษะหรือวิมุตติ ความหลุดพ้นจากกิเลส เนื่องมาจากการเวียนว่ายตายเกิดที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้มองเห็นว่าสภาพนั้นเป็นทุกข์ นำเปื้อนายนับเป็นภัยต่อมนุษย์ จึงมีความคิดที่จะหาทางหลุดพ้นจากสภาพนั้นเสีย คือไปสู่สภาพที่หลุดพ้น (มอกษะ) จะพบได้ว่าศาสนาที่เด่นๆ ของอินเดียล้วน

แล้วแต่พยายามชี้ให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏทั้งสิ้น (เสฐียร พันธังสี, 2554 : 97)
 ความเชื่อ 3 ประการนี้ เชื่อว่าน่าจะมีอิทธิพลสำคัญต่อการจัดระเบียบทางสังคม
 ของฮินดู ระบบวรรณะที่สมาชิกของระบบยอมรับความแตกต่างของสถานะทางสังคมนั้น
 เชื่อว่าสมาชิกของสังคมยอมรับกรรมของตน และหวังว่าหากทำตามหน้าที่ตามสถานะของ
 ตน ตนเองก็อาจจะบรรลุโมกษะหรือ อย่างน้อยก็จะมีชีวิตหน้าที่ดีกว่าชีวิตปัจจุบัน
 นอกเหนือจากฮินดูอันเป็นต้นกำเนิดของแนวคิดนี้แล้ว เรายังพบว่า ในดินแดนอื่นที่รับ
 เอาอิทธิพลของฮินดูไป ต่างก็ผูกพันกับแนวคิดนี้ทั้งสิ้น

หลักมหาพรตข้อปฏิบัติให้ถึงโมกษะ

ข้อปฏิบัติอันสำคัญและยิ่งใหญ่อันเป็นทางนำไปสู่ความหลุดพ้นซึ่งเป็นเป้าหมาย
 สูงสุดของศาสนา นี้ เรียกว่า โมกษะหรือ นิวณะ 3 ประการ บ้างเรียกว่า ไตรรัตน์ (แก้ว 3
 ประการ) ของศาสนาเชน คือ

1. สัมยัคทรรณะ ความเห็นชอบหรือความเชื่อที่ถูกต้อง กล่าวคือมีความเชื่อ
 อย่างจริงใจที่สุดในศาสนา 24 ของศาสนาเชนว่าท่านศาสดาเหล่านั้นเป็นบรรพบุรุษของ
 เรา ทุกท่านแต่ก่อนก็เป็นปุถุชนอย่างเราแต่อาศัยที่ทุกท่านเหล่านั้นมีความวิริยะอุตสาหะ
 ขันติแรงกล้ากว่าสามัญชนจึงบรรลุถึงความหลุดพ้น (โมกษะ) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มนุษย์
 ทุกคนสามารถเป็นชินะได้นอกนั้นมีความเชื่อในคัมภีร์หรือคำสั่งสอนของศาสนาและเชื่อใน
 นักบวชผู้สำเร็จผลหรืออริยธรรมในศาสนาเชน

2. สัมยัคญาณะ ความรู้ที่ถูกต้อง ได้แก่ รู้ชอบถูกต้องในหลักการที่ศาสดาสั่งสอน
 รู้โลก รู้ชีวิตและสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริงและด้วยความมั่นใจ

3. สัมยัคจาริตะ ความประพฤติที่ถูกต้อง คือ ความประพฤติชอบตามธรรมวินัย
 หรือข้อปฏิบัติของนักบวชและของคฤหัสถ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ อหิงสการไม่เบียดเบียน
 มหาพรตหรือหลักการปฏิบัติสำคัญทั้ง 3 นี้แหละจะเป็นวิธีการที่สามารถทำลายกรรม คือ
 การกระทำทำให้เกิดพันธนาการผูกมัดสัตว์ให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เมื่อมีหลักการ
 ทั้ง 3 โยเครงครัดแล้ว จะทำลายกรรมได้และบรรลุในโมกษะหลุดพ้นจากพันธนาการ
 ดังกล่าวได้ (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2524 : 98)

บทสรุป

ศาสนาเชนเชื่อว่า ผู้ที่จะบรรลุสัมยัคทรรณะนั้น มีหลักที่จะบรรลุแตกต่างกันไป
 ตาม ความสามารถของแต่ละบุคคล บางคนบรรลุสัมยัคทรรณะโดยผ่าน นิสรณะ บางคน
 บรรลุโดยผ่าน การศึกษาคัมภีร์ หลักที่จะนำมาใช้ เพื่อบรรลุสัมยัคทรรณะนั้น แบ่ง
 ออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่

1. นิสรรคะ ผู้ที่มีนิสัยยอมไปหาความถูกต้อง
2. อุปเทศะ ผู้ที่เรียนรู้ ความจริงจากผู้อื่น โดยการสอนและการแนะนำ
3. อาชญา ผู้ที่เป็นอิสระจากความรัก และความเกลียด
4. สูตร ผู้ที่ได้ ได้รับความรู้ ที่ถูกต้องจากการเรียนพระสูตร
5. พีชะ ผู้ที่เข้าใจความจริงโดยการแนะนำ
6. อภิคมะ ผู้ที่เข้าใจความจริงโดยการศึกษาอังกะทั้งปริกษณะและทฤษฎีวาทะ
7. วิสตาระ ผู้ที่เข้าใจความจริงโดยได้ รับการศึกษเพิ่มเติมหลักสูตร
8. กริยา ผู้ที่เชื่อในการกระทำที่เป็นหน้าที่ๆ ถูกกำหนดโดยคัมภีร์
9. สัมกษปะะ ผู้ ที่เข้าใจความจริงโดยการอธิบายเพียงย่อ ๆ
10. ธรรม ผู้ที่เชื่อในวินัยและคำสอนของเซน

เซน เป็นศาสนาอไวทิกะ ไม่นับถือคัมภีร์พระเวท (non-Vedic) ไม่ถือชนชั้น ยุคแรก ๆ ไม่มีเรื่องเทวดา เป็นนาสติกะ ปฏิเสธผู้สร้างโลก

เซนรวบรวมคำสอนครั้งแรกที่ปาฏลีบุตร (รัฐวิหาร) รวบรวมครั้งที่ 2 ที่วัลลภี คัมภีร์ของเซนเรียกว่า อาคม มี 3 ระดับ ได้แก่

1. อังกะ (คัมภีร์ย่อยมี 12 คัมภีร์)
2. ปุรวะ (คัมภีร์ย่อยมี 14 คัมภีร์) และ
3. ประกิริณะ (คัมภีร์ย่อยมี 16 คัมภีร์)

เกิดขึ้นในการสังคายนาที่วัลลภี นิกายทีคัมภรเชื่อว่า คำสอนเดิมของมหาวีระสูญหายไปแล้ว ไม่เชื่อว่ามหาวีระเคยแต่งงาน แต่ยอมรับคัมภีร์ของนิกายเสวตัมภร

จริยศาสตร์ของศาสนาเซน มีปฏิญญา 5 ข้อ เรียกว่า อนุพต หรือ ศีล 5 คือ

1. อหิงสา การไม่เบียดเบียนตลอดจนการไม่ทำลายชีวิตทุกชนิด
2. สัตยะ ความสัตย์ ไม่พูดเท็จ
3. อัสตียะ การไม่ลักขโมย
4. พรหมจริยะ การประพฤติพรหมจรรยา (เว้นจากการเสพกาม)
5. อปริครหะ การไม่ละโมภ ไม่อยากได้สิ่งใดๆ การเว้นจากการดื่มสุราเมรัย

บรรณานุกรม

พิน ดอกบัว. (2539). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิลาปาบรรณาการ.

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. (2514). **ประวัติศาสตร์ศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รวมสาส์น.

สุนทร ณ รัชชี. (2537). **ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวรรณา เพชรนิล. (2529). **พุทธปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : หจก. แสงจันทร์การพิมพ์.

เสฐียร พันธรัชชี. (2554). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2524). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.